

Zdroj: Chen, X., Wu, Z., Zhan, B., Ding, D., & Zhang, X. (2023). Effects of alexithymia on moral decision-making in sacrificial dilemmas: High alexithymia is associated with weaker sensitivity to moral norms. *Psychology Research and Behavior Management*, Volume 16, 2315–2325

Vliv alexitymie na morální rozhodování v dilematech: Vysoká míra alexitymie je spojena se slabší citlivostí vůči morálním normám

Zpracovala a přeložila: Aneta Votavová

V níže popsaném článku se autoři zaměřili na vztah mezi alexitymií a schopností činit rozhodnutí v důležitých situacích. Popisovaný výzkum zkoumal, jakým způsobem či do jaké míry, ovlivňuje alexitymie schopnost morálního rozhodování.

Alexitymie můžeme charakterizovat jako povahový rys jedince, díky kterému jedinec ztrácí schopnost popsat svůj vlastní psychický stav. Jedinci s alexitymií nedokáží jasně identifikovat vlastní emoce a emoční stavy. Mívají potíže při verbalizaci emocí a vnitřních stavů. Alexitymie není klasifikovaná jako psychická porucha, ovšem jako součást jiných psychopatologických poruch (např. deprese, schizofrenie, autismus, úzkosti, afektivní poruchy atd.) Prevalence se v běžné populaci pohybuje okolo 10 %.

Výzkumné šetření se u svého výzkumné souboru zabývalo tím, jakým způsobem jsou schopni vybraní jedinci řešit morální dilemata. Alexitymie je mimo jiné typická také tím, že zhoršuje schopnost sociálního poznávání a identifikace emočních výrazů tváře druhých osob. Jedinci mají zhoršenou schopnost vytvářet sociální vazby. V článku uvádějí autoři několik příkladů morálních dilemat: rozjetý trolejbus se řítí na skupinu pěti lidí. Přihlížejíci může zasáhnout a trolejbus svou obětavou aktivitou zastavit. Jiný příklad může být: pět osob může být zachráněné před jedoucím trolejbusem, pokud přihlížejíci shodí z lávky jednoho velkého člověka, který by trolejbus zastavil. Autoři nadále vysvětlují, že na dané situace můžeme hledět z dvou různých úhlů pohledů. První z nich je utilitaristický pohled. Ten by situace vysvětloval tak, že shození velké osoby před trolejbus je morálně přijatelné, jelikož by se díky tomuto činu zachránilo větší množství osob. Nicméně z pohledu deontologického, by bylo toto řešení zcela nemorální a nepřijatelné. Z tohoto úhlu pohledu by byly porušeny morální zásady. Autoři následně vysvětlují, že lidí volí

typicky utilitaristický způsob, pokud se domnívají, že jejich jednání je přijatelné. Deontologický způsob chování lidé volí, pokud se domnívají, že jejich jednání je nepřijatelné.

Autoři v článku uvádějí několik výzkumů, které zastávají názor, že lidé trpící alexitymií častěji inklinují k rozhodnutím utilitárního charakteru. Čím vyšší míra alexitymie, tím vyšší tendence utilitárního způsobu rozhodování. Zároveň také uvádějí příklady výzkumných šetření, které tyto tvrzení rozporují.

Samotný výzkum popisovaný v článku byl rozdělen do dvou částí (Study 1: Conventional Dilemma Analyse; Study 2: CNI).

Část první zkoumala souvislosti mezi alexitymií a schopností se morálně rozhodovat. Vše bylo pozorováno v závažných morálních dilematech. Autoři pozorovali, zdali přítomnost alexitymie ovlivní morální volbu a do jaké míry. Výzkumný soubor byl vytvořen z celkem 1261 jedinců (vysokoškolských studentů). Každý z nich vyplnil sadu předem stanovených dotazníků. V první vlně se jednalo o dotazníkové nástroje týkající se alexitymie. V druhé vlně se jednalo o dotazníky týkající se sedmi tradičních morálních dilemat (Sophiina volba, test lávky, test vakcíny, plačící dítě atd.). V dotazníku morálních dilemat měli respondenti označit, zdali se jedná o přijatelné či nepřijatelné.

Výsledky této studie prokázaly, že vyšší míra alexitymie koreluje s vyšší tendencí utilitárního rozhodování. To bylo potvrzeno jak u instrumentálních, tak u náhodných škodlivých dilemat. Autoři se také zaměřili na tři významné složky alexitymie: obtížná identifikace pocitů, obtížné popisování pocitů a myšlení orientované na vnější prostředí. Na základě svých měření zjistili, že největší preferenci k utilitárnímu typu rozhodování mají jedinci s obtížemi identifikace pocitů. Naopak nejmenší tendenci k utilitárnímu typu rozhodování měli jedinci s obtížemi popisování pocitů.

Druhá část zkoumala využití tzv. CNI modelu (multinomial model). Skrze CNI model byly pozorovány specifické vzorce v reakcích na předem stanovená morální dilemata. Model odhalil celkem 3 determinanty posuzování morálních dilemat. Jednalo se o citlivost na morální normy, citlivost na důsledky pro vyšší dobro a obecnou preferenci nečinnosti před jednáním bez ohledu

na normy a důsledky. Díky modelu CNI bylo změřeno, že jedinci s vyšší mírou alexitymie vykazují nižší míru citlivosti vůči morálním normám. Nadále autoři zjistili, že v oblasti obecné preference nečinnosti a citlivosti na důsledky nebyl změřen žádný významný rozdíl u jedinců s vyšší či nižší alexitymií.

Závěrem lze říci, že vyšší míra alexitymie ovlivňuje morální rozhodování v zásadních dilematech. Lidé s vyšší mírou alexitymie jsou méně citliví k morálním normám než lidé s nízkou mírou alexitymie, ale nejsou méně citliví k jejím důsledkům. Je tomu tak, protože lidé s vysokou alexitymií mívají potíže s popisem a identifikací svých emocí. Mívají problémy s rozpoznáváním a porozuměním svých emočních a duševních procesů. Díky emočnímu chápaní sebe i druhých lidí, jsme schopni morálně usuzovat a vnímat, zdali naše chování, či chování druhých, je za hranou morálního chování či nikoli. Díky této schopnosti si dokážeme vytvořit morální normy a dodržovat je. Porozumění emocím je tedy klíčové v této oblasti.